

# SANT SADURNÍ DURANT EL PERÍODE DE LA SEGONA REPÚBLICA. HISTÒRIA ORAL

**MARGARIDA LLAVINA I MURGADAS**

*L'objectiu d'aquesta comunicació és intentar realitzar un arxiu d'història oral referent al període de la Segona República a la vila de Sant Sadurní, en el qual l'entrevista seria l'eina fonamental. Les preguntes es realitzarien en blocs temàtics: polític, econòmic, cultural, familiar i jornades de la vida. La història oral és una història que es fa a partir de l'evidència recollida d'una persona viva en comptes de fer-se a partir de documentació escrita. El fet és força novedós, malgrat que la historiografia tradicional es mostra bastant escèptica al respecte.*



## SANT SADURNÍ DURANT EL PERÍODE DE LA SEGONA REPÚBLICA. HISTÒRIA ORAL

### EXPOSICIÓ DEL PROJECTE

L'objectiu que proposa aquest projecte és la realització d'un **arxiu d'història oral** que reculli informació directa sobre el període de la Segona República a la vila de Sant Sadurní.

La voluntat seria la d'intentar captar què és el que va representar per als habitants de Sant Sadurní el període en qüestió, i alhora esbrinar com es desenvolupava la vida del poble en aquells dies a partir de l'anàlisi de la quotidianitat.

L'abast cronològic del treball no ha estat pas gratuït. D'una banda, existeix el propi interès personal sobre l'època de la Segona República. Seria interessant esbrinar què van significar realment els anys compresos entre el 1931 i el 1936 per a la gent que els va viure. Comprovar, en la mesura que sigui possible, què té de certa la versió popular, clàssica i alhora mítica que percep l'any 31, l'any de la proclamació del règim republicà, com l'any de la **gran festa**, en el qual sembla que la fe i la creença en la consecució d'una societat més lliure i justa eren presents en l'ànim i la voluntat d'un sector molt ampli de la població. Veure també si s'ajusta a la realitat la percepció, sempre popular, que a partir del 32 les coses no resulten tan idíl·liques com molts s'havien imaginat (Llei de Defensa de la República, disturbis al camp i a la ciutat, crema de convents, comunisme llibertari, empresonaments, deportacions...). Fi-

nalment, s'arriba al 36 i com es capta? Amb nostàlgia i por perquè s'ha perdut una ocasió única que ja no tornarà més, o com la possibilitat de retorn a un estat d'ordre que no s'hagués hagut d'abandonar mai?

Aquestes serien una mica les directrius o hipòtesis, si se'n pot dir així, que voldríem que il·lustressin la recerca. Fixeu-vos que s'ha parlat de percepcions i sensacions; com capta la gent del poble —els veritables protagonistes de la història al nostre entendre— el període que li toca viure. Això forma part de l'essència del mètode historiogràfic que s'ha escollit per a aquest treball: la **història oral**.

Tot plegat potser semblen idees una mica vagues; tanmateix, el nivell de concreció arriba quan es fa una anàlisi a partir de les converses i entrevistes entaulades amb gent que ho va viure tot personalment, avis d'un poble com per exemple Sant Sadurní.

Es tracta d'un estudi obert; el treball es va configurant a mesura que s'hi va progressant, el radi temàtic es va modificant i ampliant progressivament a partir de les entrevistes realitzades fins al moment.

La realitat a estudiar està integrada per persones nascudes entre els anys 1910-1915 aproximadament, de manera que durant el període del 1930-36 (període analitzable durant el qual calia que residissin a Sant Sadurní), les seves edats oscil·len entre els 15 i els 25 anys. Això implica que els testimonis aportats per totes elles seran molt heterogenis.

És important destacar també el caràcter etnogràfic i fins i tot antropològic de l'anàlisi; en definitiva, s'estudia un període específic a partir de personatges concrets. El teixit argumental s'aconsegueix a partir d'històries de vida, és a dir, relats personals directes. Això ha de possibilitar l'anàlisi d'un substrat humà i social que ens ha de permetre generalitzar aspectes sobre la història de la vila de Sant Sadurní durant la Segona República.

D'altra banda, l'altre motiu que justificaria l'abast cronològic del treball i el fet de voler cenyir-nos específicament al període immediatament anterior a la Guerra Civil, és que, tractant-se d'un projecte en certa manera experimental, l'anàlisi a partir de **les fonts orals** aplicat a un àmbit local molt concret com és el poble de Sant Sadurní, era millor no incidir directament (en aquesta primera experiència) en el sempre delicat i alhora per a molta gent dolorós tema de la guerra. En un poble, fins i tot

al cap de seixanta anys, encara pot semblar compromès parlar de segons què, especialment a aquella gent que s'hi va veure involucrada.

És important destacar que l'objectiu prioritari i de moment exclusiu del projecte és la recollida d'informació. Una informació extreta directament d'una generació d'homes i dones que, essent protagonistes directes dels esdeveniments que pretenem analitzar, es converteixen en testimonis històrics de primera qualitat. Testimonis amenaçats de perdre's per raó del pas inexorable del temps. Es tracta, en definitiva, d'un valuósíssim patrimoni cultural al qual no es pot renunciar.

No voldríem acabar aquesta introducció sense destacar que una iniciativa d'aquest tipus és important, d'una banda, perquè potser pot contribuir, ni que sigui d'una manera mínima, a ampliar els nostres coneixements sobre una part de la història, però sobretot pel caràcter humà que pensem que se'n desprèn. Un estudi com aquest hauria d'interpretar-se com un petit homenatge als seus protagonistes, aquestes generacions de persones que han proporcionat amb el seu viure de cada dia l'única excusa per tirar endavant aquesta idea.

## **SENTIT I JUSTIFICACIÓ D'UN ARXIU D'HISTÒRIA ORAL PER QUÈ ÉS IMPORTANT TENIR-LO?**

Ja hem dit que l'objectiu del treball és la **recopilació** d'informació a través de la paraula parlada. Aquesta informació, cal processar-la de manera racional perquè resulti útil. En això consisteix un arxiu d'història oral: a tenir aquesta informació ordenada i a l'abast.

Un arxiu d'història oral pot omplir un buit respecte d'altres tipus de fonts referides a un període en concret, en aquest cas la Segona República a Sant Sadurní, al mateix temps que representa l'existència d'una informació aprofitable des de diverses disciplines. Aquesta informació a l'abast d'usuaris potencials permet realitzar a posteriori investigacions específiques relacionades amb el seu contingut.

## LA HISTÒRIA ORAL COM A METODOLOGIA

La història oral és un mètode per treballar en matèria d'història força novedós.

A vegades es pot concebre la història oral com un únic recurs quan no hi ha cap altre tipus de font. Tanmateix, això no hauria de ser així. La història oral s'ha de practicar a partir d'un plantejament totalment seriós i digne, quan el que interessa conèixer és la **modalitat** d'allò viscut: com es va esdevenir, com es va percebre, com es va sentir...

La història oral és una història que es fa a partir de l'evidència recollida d'una persona viva, en comptes de fer-se a partir de documents escrits.

Què en pensa, la historiografia tradicional, d'aquesta manera de fer història?

D'entrada, hi demostra un clar escepticisme, i alhora en desconfia força, i la critica des de diverses perspectives. La causa fonamental d'aquest escepticisme és, d'una banda, la reticència i la resistència a l'hora d'**acceptar noves metodologies** (la història oral, tal com hem dit abans, n'és una); d'altra banda, és prou conegut de tothom que el criteri tradicional i convencional en matèria historiogràfica és dir que hi ha història quan hi ha textos escrits (Àfrica és el continent ahistòric per excel·lència). No tothom està disposat a acceptar que aquests materials recollits a partir i a través de la paraula parlada puguin ser fonamentals per a l'estudi de les societats modernes. Vivim en una societat en la qual el que es respecta és la paraula escrita (calen papers, escrits i signatures per a tot), i es subestima la paraula parlada. Es considera utilitària i vulgar en comparació amb el significat concentrat en un text.

Algunes de les crítiques d'aquesta postura tradicional, que podríem qualificar de caràcter tècnic, són, per exemple, les que diuen que la història oral és **incapaç d'establir cronologies fiables i precises**, i que amb la utilització d'aquest mètode no es pot explicar el canvi, objectiu fonamental de la història tradicional.

És enfront d'això que la història oral afirma que la precisió cronològica no és un dels seus objectius evidents. No cal deixar-s'hi obsessionar. El temps cronològic no és l'única classe de temps que utilitzen els

homes, hi ha altres formes de captar el transcurs de les hores i dels dies potser, més íntimes o personals.

No és cert que el canvi no es pugui explicar. Els testimonis en tenen una percepció i són, en definitiva, aquests actors socials els protagonistes d'aquest canvi. A més, moltes vegades és molt difícil i pot resultar més interessant explicar la continuïtat en comptes del canvi.

Una altra de les objeccions més clares que es fan a la història oral és la que fa referència al tema de la **subjectivitat**. L'etern conflicte metodològic entre l'objectivitat i la subjectivitat a l'hora de fer història aquí es veu fermament il·lustrat.

La història tradicional es qüestiona com pot ser fiable un material informatiu extret bàsicament de records personals; és a dir, evidències orals específiques basades en les experiències pròpies de la vida de l'informant.

Enfront d'això, cal replicar rotundament que aquests records personals sí que presenten garanties de fiabilitat si es consulten de forma nombrosa, si s'han extret a partir d'un gran mostreig de testimonis, si són, en definitiva, representatius de la diversitat social estudiada, i, especialment, si són contrastats amb altres tipus de fonts. És aquí on rau la seriositat metodològica de la història oral.

**La idea de contrastació i alternança amb altres tipus de fonts és bàsica. No cal prendre una actitud radical o exclusivista en favor de res.**

**La història oral pot ajudar a corregir altres perspectives, de la mateixa manera que altres perspectives la corregeixen a ella.**

Finalment, només cal dir que la història oral es pot entendre com una manera de fer història «des de baix». Tindria valor dins la moderna història social perquè proporcionaria presència històrica a tots aquells que havien vist enfosquits els seus punts de vista per la història feta «des de dalt» (oficial). Podríem dir que la història oral dona veu als que no en tenen, reconstrueix els detalls de la gent normal i corrent, aporta una frescor i una riquesa de detalls que no es troben en altres formes, i permet, a més, aprofundir fins arribar a una anàlisi antropològica. La història oral pot provocar evocacions descriptives commovedores, alhora que se'n desprèn una humanitat i una emoció vital inimaginable en d'altres fonts.

Ens atreviríem a dir que la història oral és una fórmula que permet conjuminar bé la tradició, el record, el passat i el present.

## **L'ENTREVISTA COM A EINA FONAMENTAL**

No cal dir que, per aconseguir tot el que hem anat formulant fins al moment, l'entrevista representa l'eina fonamental.

L'entrevista en si és un pacte, un pacte que s'estableix entre el que pregunta i el que respon. Cal guanyar-se la confiança dels entrevistats, fer que es comprometin amb el que s'està fent i poder establir, així, les bases per produir un material realment valuós. El fet de clarificar els objectius de l'entrevista és una premissa bàsica per assegurar-se l'èxit.

Hi ha diverses possibilitats de diàleg entre informant i entrevistador:

- Amb qüestionari tancat: quan es té molt clar el que es busca.
- Semidirigida o semioberta.
- A través d'històries de vida.

La forma que es dona a les entrevistes d'aquest treball és la següent: primer s'intenta situar històricament el personatge fent una aproximació a la seva història de vida a partir d'un qüestionari ampli sobre dades biogràfiques. Posteriorment es centra l'entrevista en records específics de l'època. Es traca d'entrevistes semidirigides, obertes, en les quals es va trenant un diàleg entre entrevistadors i entrevistat.

Normalment, els testimonis no s'ajusten a l'esquema d'entrevista prefixat. Una vegada iniciat el relat pot passar qualsevol cosa; per exemple, explicant la seva trajectòria personal, el relat els pot portar a parlar d'alguns episodis crucials ubicats fora dels límits cronològics marcats en el treball, especialment en aquest cas a fets referits a la Guerra Civil. Què cal fer en aquests casos? La decisió és difícil quan es té l'oportunitat d'entrevistar una persona que posseeix vivències rellevants, coneix una informació interessant i, a més, està disposada a donar-la (aspecte molt important). Diríem que no hi ha més remei que pactar amb l'informant el contingut de l'entrevista, intentant refrenar l'ambició, i optant per una postura realista.

Un tema que pot semblar fútil, però que és molt important, és la

captació dels informants, ja que, segons la manera com s'aconsegueixen, condicionen l'entrevista.

Hi ha diverses possibilitats:

- A través d'amistats. Persones que ens hi puguin aproximar. En aquest cas els informants que accepten de participar estan disposats a parlar.

- Gent escollida a l'atzar al carrer. Aquí el risc de no col·laboració pot ser gran.

Pel que fa al nostre cas, la manera d'engegar el projecte ha estat gràcies als noms i dades proporcionats per persones vinculades al poble de Sant Sadurní; l'aproximació als entrevistats ha estat facilitada per aquestes persones.

Això ens ha permès començar a treballar. No obstant això, per tal d'ampliar el nombre de possibilitats i aconseguir un mostreig de testimonis tan representatiu i complet com sigui possible, cal recórrer a la consulta i extracció d'informació dels censos municipals de l'època.

Finalment, i ja per acabar, només manca dir que per configurar les línies de recerca i per esbossar les primeres entrevistes hem hagut de fer una anàlisi del referent històric, econòmic i cultural de l'època en què ens havíem de situar. El resultat és aquesta llista de blocs temàtics que pretén il·lustrar les entrevistes:

## **BLOC POLÍTIC**

- El dia de la proclamació de la República a Sant Sadurní.
- Els fets del 6 d'octubre a Sant Sadurní (el sometent, empresonaments, comitè pro-presos).
- Els ajuntaments del període de la República.
- Les eleccions. Perfils electorals a Sant Sadurní.
- Afiliacions sindicals (incidència de les associacions laborals i sindicals - Unió de Rabassaires).
- Sectors polítics definits. Afiliacions.

## **BLOC ECONÒMIC**

### **MÓN LABORAL**

- La pagesia a Sant Sadurní. La vinya.
  - Formes de propietat i explotació de la terra. Els rabassers (característiques del contracte, els pactes, relacions pagès-propietari).

- Unió de Rabassaires. Vida associativa i sindical.
- Incidència Llei de Contractes de Conreu.
- Altres formes de propietat o explotació de la terra.
- La jornada al camp.
- Tècniques (explotació agrícola, elaboració i distribució del vi, oficis associats al vi).
- Dependència econòmica del camp.
- Alternatives laborals.
  - El cava.
  - Altres oficis (sou, categories laborals, jornades, contractes, assegurances, garanties davant accidents i malalties).
- Relació empresari-treballadors.
- La dona i el món laboral.
  - Feines agrícoles. Feines no agrícoles.

## **BLOC OCI-LLEURE-CULTURA**

- Com es divertien. Possibilitats (Centre, Ateneu).
- Possibilitats de desplaçar-se. Connexions amb la comarca o amb Barcelona.
- Fires, mercats i festes locals.
- Publicacions de l'època. Locals i forasteres (caràcter, tendència, idioma).
- Escolarització (centres, idioma, què s'estudiava, llibres, horaris, mètodes, influència de la República).
- Educació nens-nenes.

## **LA FAMÍLIA**

- Estructura i relacions familiars.
  - Paper del pare / paper de la mare.
  - Relació pare-mare.
  - Relació home-dona.
  - Figura de l'hereu.

## **JORNADES DE LA VIDA**

- Naixement.
- Infantesa (Primera Comunió).
- Adolescència.
- Joventut. La quinta.
- Matrimoni. Matrimonis arreglats? El festeig, el prometatge, el casament.
- La mort.